

Fai tou vau o nofo i Niusila ke manuia

Fakasolooga o mataupu

Fesoasoani mo Fakailoaga
– Fesoasoani taaua mo
fakailoaga i vaega
takitokotasi o te tusi fakailoa
tenei e fakamatea malosi ki
fakailoga konei mai lalo.

FESOASOANI

Fakailoaga o fesokotakiga

Ulufale mai ki Niusila	1
E faigofie te vau o nofo i se atufenua foou?	3
E maua i fea se fesoasoani mo au mo toku kaaiga ke nofo faka'lei ki te olaga foou o matou i Niusila?	5
Te atiakega o tou olaga i Niu Sila	7
Galuega ko tou fakavae	8
E se ko tino katoa e galue pela mo tino Niusila	10
Kae pefea taku 'gana Palagi?	12

Ulufale mai ki Niusila

Te olo o 'nofo i te sua atufenua se sitepu lasi kii. Te Ofisa Oloologa o Malaga o Niu Sila e manako ko koe ke 'lei tou nofooga i tou olaga fouu i Niu Sila.

Te pepa fakamatala tenei e maua iei ne koe a fakamatalaga aoga mote olaga mo galuega i Niu Sila.

Kae, *mai mua o tiaki ne koe te Pasifika*, masaua ke vau mo koe a pepa taaua konei ki Niu Sila moo koe mo tou kaaiga.

✔ AASI KE ISI

- Tau pepa folau (pasipooti) mo te visa Niusila
- Tiketi i te vakalele (te igoa i tau tiketi e 'tau o pau mo te igoa i tau pasipooti)
- Te Pepa Fano Malaga (Departure Card ka avatu kia koe i te malae vakalele)
- Tupe moo tou taimi i Niu Sila mai mua e maua tou peofuga muamua
- Fakasolooga o napa telefoni o latou i te fenua tonu mo Niu Sila
- Pepa fakamaoni o aso fanau (Birth Certificates)
- Pepa fakamaoni i taumafaiga i akoga
- Pepa fakateletele (manafai e isi)
- Pepa fakamaoni avaga manafai kooti koe ne avaga
- Tusi fakamaoni mai au galuega muamua
- Pepa fakamaoni o fakanofuoga o galuega (e 'tau o isi sau pepa fakamaoni mo se galuega i Niu Sila)
- Pepa fakafonu o tou oko mai ki Niusila mo te pepa fakafonu o te Takutonuga ki te Kasitamu o Niusila (e maua ne koe i te vakalele)

A pepa taaua konei e 'tau katoa ko tinaa pepa (originals), seai ko pepa ne vili (copies) mai te tinaa pepa muamua. Kafai e se tusi i te 'gana Palagi e 'tau o 'fuli faka Palagi kae saina fakamaonia ne se tino.

Masaua, e isi aka ne mea e 'tau o fakatokatoka koe kiei kae seai ko pepa taaua fua konaa. Te ola i Niu Sila ka 'kese.

Kafai e oko mai koe, masaua o fesokotaki ki tou pule foou ona la me i tou koga galue foou e fakatalitali mai ke logo mai ia koe!

E manakogina ne niisi fakamatalaaga?

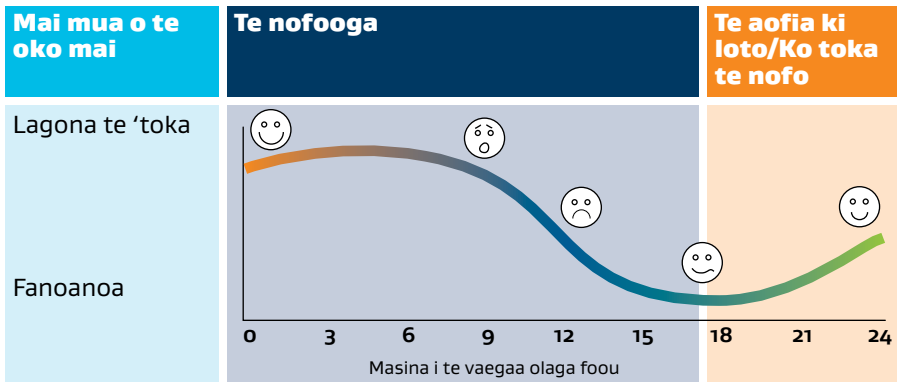
Telefoni ki te 0508 558 855 (fakafesili ki te Language Line i tau gana), onono ki te www.newzealandnow.govt.nz, io me meliiti ki te newmigrantinfo@mbie.govt.nz

Mo fesoasoani pili atu mo fakamatalaaga akoakoga, onono ki te www.newzealandnow.govt.nz/local

E faigofie te vau o nofo i se atufenua fou?

Tino fouu katoa e aumai ki te atufenua e fakafeagai mo feitu e uke i te fakamasaniiga o latou ki te olaga fou i te atufenua fou.

E mafai o oko ki te lua tausaga te leva ke isi se lagona ia koe ko masani.

- Te okomaiga ki Niusilaa, koe e lagona te fiafia. A mea katoa e 'kese kii kae fouu. **E FAKAFIAFIA!**
- Ka tupu se mea e se loo ko 'lei a koe ka mafai o **MATAKU**. Te ola i te suaa atufenua e se faigofie pelaa mo ou manatu mua.
- Ka mafai koe o **SE FIAFIA** kae masausau ki tou atufenua.
- Tenei te taimi ka **FAKAFESAGAI** koe ki tofotofoga o te atufenua fou tenei kae 'sala a fesoasoani ke mafai ne koe o oko ki au tapulaa kooti ne fakamoe.
- Ka faigofie iei ia koe o **FAKATAU** moo te ola i konei.

E faigofie atu manafai koi nofo koe i tou atufenua kae ko FAKATOKA koe ki te olaga mo te galue i Niusila. Fai au iloiloga kae onoono tonu ko ou fakamoemoega mo palani e mafai o taunu!

FESOASOANI

- › Faipati mo ou kaiga mo niisi tino Pasefika ko oti ne aumai o nofo e uiga mo te malaga fakamasani tela e fakaasi i te itulau 3.

“E isi ne taimi ko mea foliki fua ka tofotofogina iei koe i te fenua fouu tela ko nofo koe iei. E masaua ne au te se iloaga ne au o sopo i kakega ‘teka i taku okomaiga ki te malae vakalele i te taimi muamua.”

FESOASOANI

- › Fai ki tino ga’lue mo koe mo niisi aka foki a ou lagona. Ka mafai o fesoasoani.

FESOASOANI

- › ‘Sala ki fesoasoani kolaa e mafai o maua moo tou vau o nofo i Niu Sila.

E manakogina ne niisi fakamatalaaga?

Vili ki te 0508 558 855 (fakafesili ki te Language Line i tau gana), onono ki te www.newzealandnow.govt.nz, io me meliiti ki te newmigrantinfo@mbie.govt.nz

Mo fesoasoani pili atu mo fakamatalaaga akoakoga, onono ki te www.newzealandnow.govt.nz/local

E maua i fea se fesoasoani moo au mo toku kaaiga ke nofo faka'lei ki te olaga foou o matou i Niu Sila?

**“E isi ne fesoasoani
o fakaako ki tino foou ko aumai
o nofo penei mo tatou, onoono ki
te www.newzealandnow.govt.nz –
se fakatakitakiga ki te olaga mo
te galue i Niusila, tela ka maua
iei fesoasoani ki a koe i tou
fakamasani ki te koga ko
nofo aka koe kiei.”**

Fakamatalaga o fesoasoani ki tou fakatau o nofo

Te Ofisa o Oloologa o Malaga o Niusila e avatu ki tino foou ko aumai o nofo a fakamatalaga e fakatalitonugina e uiga mo fesoasoani i tou fakai kola e mafai o fesoasoani atu ki tou fakamasani i luga i Niusila. E mafai ne koe o fakaoga a fesoasoani konei mo fakailoaga ki mea penei me maua i fea se tokita, akoga ma au tamaliki, mo kilapu tafao mo fakapotopotoga i te komiuniti kola e mafai ne koe mo tou kaiga o 'kau atu kiei.

E faa auala e maua iei ne koe fakailoaga konei:

- › Onono ki te www.newzealandnow.govt.nz
- › Telefoni ki te **0508 558 855** o fakafesili a fesili e uiga mo tou nofo fakatau (e mafai ne koe o fakafesili ki te 'Language Line' ke faipati koe mo se tino i tau gana)
- › Meli iti tau fesili ki te newmigrantinfo@mbie.govt.nz
- › Aasi ki te Citizens Advice Bureau (CAB) i se tasi o fakai e 30. Mo fesokotakiga i te koga e nofo koe iei onono ki te: newzealandnow.govt.nz/local

Te atiakega o tou olaga i Niu Sila

Kafai e faite ne koe se fale, e taaua kii ke malosi te fakavae.

Fale Pasifika, Te Akoga Maluga (Univesiti) o Auckland

Kafai e vau koe ki tou olaga fou i Niu Sila, a fakavae ma'losi e fakataaua foki.

Te galuega ko tou fakavae. Te galuega e aumai ne ia te sene maua moo atiake kae fesoasoani ki tou olaga i konei. Te fakanofuoga o tau galuega I tou vasia mo tou pule ko te fakavae moo tou saogalemu mo ou saolotooga i te galuega.

Tou komiuniti Pasifika e taaua kii ke fesoasoani atu i tou atufenua fou. Kae, ko te Malo o Niu Sila e avatu foki a fesoasoani. Onoono ki te **www.newzealandnow.govt.nz** io me telefoni **0508 558 855** mo au fesili. E mafai ne koe o fano ki te CAB i tou fakai ke fesoasoani ki au fesili – e maua ne koe te ofisa pili atu i **newzealandnow.govt.nz/local**.

Galuega ko tou fakavae

Kae e see faigofie te galue i se atufenua foou. Konei a fesoasoani mai niisi tino Pasifika ne aumai o 'nofo.

“Au e filemu kae se tii faipati saale i te galuega, a ko toku pule ne fakamalosi ne ia au – kae ne lavea ne au me e taaua ke iloa ne te kau galue a oku mafaufauga.”

“Tino galue fakatasi mo au i niisi o taimi e fetau saale ma oti galuega o inu, io me tafaofa. Ne iku aka ia au ke kau au ki loto kae ne uke kii oku taugasoa. Ne tauloto foki ne au a mea e uke e uiga mo te olaga i Niusila.”

E manakogina ne niisi fakamatalaaga?

Telefoni ki te 0508 558 855 (fakafesili ki te Language Line i tau gana), onono ki te www.newzealandnow.govt.nz, io me meliiti ki te newmigrantinfo@mbie.govt.nz

Mo fesoasoani pili atu mo fakamatalaaga akoakoga, onono ki te www.newzealandnow.govt.nz/local

E se ko tino katoa e galue pela mo tino Niusila

A tino e kese'kese a aula ga'lue o latou. Fakamasani ki faiga o galuega a tino i Niu Sila. E mafai foki koe o ga'lue mo tino mai niisi atufenua. Kae muamua, mafaufau me ka galue koe pefea.

Ko toku fakaaloalo telaa e se kilo tonu iei au ki mata o toku pule.

I taku faka'tau e se aava manafai e fesilisili koe ki te pule.

Au e manako ke iloa tonu ne au aku mea e 'tau o fai kae ko taku galuega ke tumau. Au ka galue malosi kae e se tiakina ne au toku pule.

Au e fia iloa ne au me kooi e pulepule kae kooi foki te pule kaatoa. Au e se kalaga saale ki tino kolaa e maa'tua atu i a au io me ko leva atu i a au i olotou igoa muamua.

Au e masani o see faipati i loto i fonotaga vaagana fua ko fakafesili mai au.

Au e masani o fesili tonu me i au e manako ke tonu toku maaina.

Au e manako o kalaga ki tino i olotou igoa muamua. Au e manako ke fakailoa mai a mea kae ke fai ke tonu a mea.

Au e manako ke iloa 'lei ne au a tulafono kae ka tautali au kiei kae fai ke oti te galuega. Au se ti manako ki mea fakapoi.

Au se manako ke fakatonu mai faeloa i taimi katoa.

Au e fakaaoga saale a fakamunaaga fakasalasala manafai e faipati au kae fai manatu saale au e ui loa te seki fesili mai se tino ki oku manatu.

 A te tino Niu Sila e masani saale o fai a fakamunaaga penei.

Kae pefea taku 'gana Palagi?

Fakalogo

A tino Kiwi (igoa fakasalasala o 'tino Niusila') e vave olotou faipati faka Palagi. E masani fakaaoga ne latou fakamunaaga kolaa seai ko te 'gana palagi tonu kae e uke foki a fakamunaaga masani pelaa "bring a plate," "icing on the cake," "bro," "sweet as" mo te "good as gold."

Fakamolemole ki a latou ke tai fai'pati maalie kae fakamatala a pati e se malamalama koe iei. Ka vau eiloa te taimi e tai faigofie iei tou maaina i olotou pati e fai.

Faipati

Sa maa o faipati faka Palagi. A tino Kiwi ko latou loa ko fia fesoasoani. Kafai e faipati koe faka Palagi, a tino ga'lue mo koe ka mafai o se malamalama i au muna i te kamataaga. Tino Pasifika e faipati maalielie faka Palagi, kae kafai e tai fakamaluga tou leo, kae tai se fakava'vave au pati, ka lasi te fesoasoani.

Atamai i te gana Palagi

"Te fai 'soko ka 'lei iei." Kafai e se talitonu koe i tau 'gana Palagi ko lei, faitau te niusipepa, a tusi i tala (magazines), faipati mo tino galue mo koe io me tauloto se

mataupu i te 'gana Palagi i tou komiuniti. Fesokotaki ki tou pule manafai e manako koe ki se fesoasoani ki tau 'gana Palagi io me ko te CAB i tou fakai ke fakailoa atu a akoakoga i kogaakoga e pili ki a koe.

English Language Partners (ELP) se fesoasoani i loto i te atufenua kaatoa moo polokalame i te 'gana Palagi moo tino nofo mau (Permanent Residents) i kogaakoga e 23 i loto i Niu Sila. Niisi o polokalame konei e see 'togi. Polokalame i te 'gana Palagi moo tino ga'lue e fesoasoani ki te 'gana Palagi e fakaaoga i galuega. E se 'togi – kae e 'tau mo koe o galue tumau io me i se vaaitaimi (part-time) ke mafai ne koe o kau atu ki te polokalame tenei.

www.englishlanguage.org.nz

FESOASOANI

- › ‘Sala a avanoaga ke faipati koe i te Gana Palagi, i te galuega mo i tua o te galuega. Ko te lasi tau faipati faka Palagi, ko te faigofie foki o niisi tino o malamalama i au pati e fai.

“Au ne maa i taku gana Palagi, kae fakamalosi loa au ne tino katoa kae ne fai foki ne au a te akoakoga ESOL tela ne fesoasoani mai ki taku galuega pena foki mo i loto i te komiuniti.”

FESOASOANI

- › Kafai foki koe e maa, fakatoa tou loto kae fai, “Excuse me – can you help me?” (Fakamolemole – e mafai ne koe o fesoasoani mai?) Te laasiga o Kiwi e fiafia kii o fesoasoani, kae manatu me e fakaaloalo atu ma fakatali ki te taimi e fai atu iei se fesili ki a latou.

E manakogina ne niisi fakamatalaaga?

Vili ki te 0508 558 855 (fakafesili ki te Language Line i tau gana), onono ki te www.newzealandnow.govt.nz, io me meliiti ki te newmigrantinfo@mbie.govt.nz

Mo fesoasoani pili atu mo fakamatalaaga akoakoga, onono ki te www.newzealandnow.govt.nz/local

